

Beslutningsforslag nr. B 203. Fremsat den 29. april 2004 af Anne Baastrup (SF), Aage Frandsen (SF) og Villy Søvnald (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om bedre indsats over for kriminelle unge

Folketinget opfordrer regeringen til at udvikle bedre straffe for, at undgå at unge kommer ind i en kriminel løbebane, efter følgende retningslinjer:

1. Tidlig og rigtig indsats er af afgørende betydning.
2. Tiltalefrafald, betinget dom og ungdomskontrakt skal fortsat kunne gives, men der skal være mere kontrol med, om vilkår m.m. rent faktisk overholdes af den unge.
3. Er der rejst sigtelse for alvorlig kriminalitet, og den pågældende skal sidde i varetægtsfængsel, skal det altid foregå på en dertil indrettet socialpædagogisk institution.
4. Der skal i den situation altid foretages en undersøgelse af, om der er en psykiatrisk diagnose som grundlæggende årsag til kriminaliteten. Endvidere skal den unges intellektuelle niveau altid vurderes.
5. For psykisk syge og dårligt begavede kriminelle skal der udarbejdes særlige behandlingsplaner og etableres særlige behandlingsinstitutioner.
6. For de øvrige unge kriminelle skal der udarbejdes præcise, konkrete og realistiske handleplaner for deres videre liv, herunder uddannelsesplaner eller arbejdsplaner.
7. Der etableres forsøg med forskellige afsøgningsformer, herunder weekend- og natinstitutioner.
8. Overvejes det at anvende ungdomssanktion, skal følgende principper indføres:
  - I forbindelse med idømmelse af ungdomssanktion skal det i hvert enkelt tilfælde vurderes, om den dømte behøver at starte i en sikret institution.
  - Ophold på sikret institution bør ikke være længere end 2 måneder, hvilket forudsætter, at der sker en udvidelse af antallet af de åbne pladser samt en kvalitetsudvikling af disse.
  - De sikrede institutioner skal kunne specialisere sig til kun at have unge, der er idømt ungdomssanktion.
  - Den dømte skal fra sanktionens start have et præcist overblik over hele forløbet.
  - Der sikres kontinuitet både under og efter ungdomssanktionen, og at en udpeget kontaktperson er ansvarlig i hele den 2-årige periode og bagefter.
  - Hele ungdomssanktionen finansieres objektivt.
  - Der fastsættes klare retningslinjer for at sikre en ensartet praksis.

Bemærkninger til forslaget

Ungdomskriminalitet er med god grund ofte i fokus. Dette bør imidlertid ikke overskygge det faktum, at ungdommen i Danmark sjældent har været mere lovlydig end i dag. Det er således kun en lille del af en ungdomsårgang, der begår kriminalitet. Til gengæld er kriminaliteten blevet mere alvorlig og grov. Det skyldes bl.a., at de børn og unge, der kommer ind i den kriminelle løbebane, marginaliseres yderligere fra de ikkekriminelle børn og unge. SF ønsker med dette forslag at fremlægge konkrete bud på, hvordan en kriminel løbebane kan undgås eller standses.

- Tidlig og rigtig indsats er af afgørende betydning. Gribes en i kriminalitet, skal der uanset størrelsen af kriminaliteten foretages en såkaldt § 38-undersøgelse, der afdækker, om den unge har brug for særlig støtte på grund af nedsatte evner, psykiatrisk diagnose eller andre problemer. Undersøgelsen lægges til grund for vurdering af sanktionsform.
- Sanktionen skal tilpasses den unges situation med særlig vægt på, om der er forældre, som tager opgaven alvorligt. Er det ikke tilfældet, skal socialforvaltningen finde en støtte- og kontaktperson, som kan hjælpe den unge med at få styr på tilværelsen, inden kriminaliteten bliver en livsform. Endelig skal andre foranstaltninger som anbringelse uden for eget hjem vurderes konkret.
- Konfliktråd skal bruges i større omfang, end det er tilfældet i dag.
- Tiltalefrafald skal fortsat kunne gives, hvis den kriminelle aflægger uforbeholden tilståelse, og på vilkår, der skal godkendes af retten. Der skal i højere grad fastsættes vilkår, der handler om bestemt uddannelse, bopælsændring m.v. Overtrædes vilkårene, skal sagen genoptages ved retten. Kontrollen med, om vilkårene overholdes, skal udføres med regelmæssig tilbagemelding til politiet, der mindst én gang om året skal vurdere den unges overholdelse af vilkårene.
- Betinget dom med vilkår om uddannelse, ophold m.v. skal fortsat kunne gives. Udformes der en ungdomskontrakt, skal politiet årligt have en redegørelse for kommunens gennemførelse af og kontrol

med vilkårene. Det har vist sig, at kommunerne ikke oplever, at de har ansvaret, og ikke kontrollerer den enkelte unge.

- Er der rejst sigtelse for alvorlig kriminalitet, og den pågældende skal sidde i varetægtsfængsel, skal det altid foregå på en dertil indrettet socialpædagogisk institution.
- Der skal altid foretages en undersøgelse af, om der er en psykiatrisk diagnose som grundlæggende årsag til kriminaliteten. Det skønnes, at ca. 69 pct. af de unge, der havner i fængsel, har psykiske problemer. 10-15 pct. har virkelig alvorlige psykiatriske lidelser som f.eks. skizofreni.
- Den unges intellektuelle niveau skal altid vurderes. En undersøgelse på Fyn viser, at en del af de unge kriminelle var dårligt begavede, nogle endog så dårligt begavede, at de slet ikke forstod, at de skulle straffes og hvorfor.
- For psykisk syge og dårligt begavede kriminelle skal der udarbejdes særlige behandlingsplaner. Målet er, at disse unge får den relevante psykiatriske behandling og den fornødne socialpædagogiske behandling, som gør dem i stand til at fungere på trods af deres handicap.
- Også for de øvrige unge kriminelle skal der udarbejdes handleplaner for deres videre liv, herunder uddannelsesplaner eller arbejdsplaner.
- Ud over de kendte afsoningsformer bør der etableres forsøg med andre former, herunder weekendinstitutioner og natinstitutioner.

Særligt om ungdomssanktionen

Det er forslagsstillernes opfattelse, at ungdomssanktionen i sin nuværende form ikke er velfungerende, og at den både kan og skal blive bedre. En række af de følgende problemer har kendetegnet ungdomssanktionen, som vi kender den i dag:

- Institutionerne har ikke kunnet håndtere en gruppe af de mest belastede unge, der er blevet idømt ungdomssanktion, med det resultat, at mange unge har truet sig ud.

- En del unge har ikke accepteret ungdomssanktionen som behandling og har forsøgt at begå mere kriminalitet for at blive idømt en kortere fængselsstraf i stedet for ungdomssanktionen.
- Blandingen af behandling og straf (som ungdomssanktionen er) er mislykket, mange af de unge har kun set det som en straf, og flere kommuner har brugt anbringelse på sikrede institutioner i længere tid end nødvendigt (på grund af kassetænkning eller »ude af øje, ude af sind-princippet«) og har dermed nedprioriteret behandlings- og udslusningsforløbet.
- Der er stor forskel på de pædagogiske metoder på opholdsstederne, og de unge placeres tilfældigt, alt efter hvor der er plads. Dette vanskeliggør behandlingen, da der således ikke ligger faglige begrundelser bag den konkrete anbringelse.
- Syv ud af ti af de unge er psykisk syge, hvilket institutionerne ofte ikke har opdaget og/eller ikke har været rustet til at behandle, hvilket igen er en medvirkende grund til ungdomssanktionens manglende behandlingssucces.

Det er efter forslagsstillernes opfattelse helt uomgængeligt, at social baggrund, eventuelle mentale problemer, faglige færdigheder etc. alt sammen medtænkes, når der i retspolitikken skal findes de bedste metoder til at forebygge kriminalitet eller forhindre gentaget kriminalitet. Det kræver en tidlig indsats med vægt på socialpolitikken. Men over for den gruppe, der står i fare for at havne i en hårdkogt kriminel løbebane, skal ungdomssanktionen træde ind. Det er efter forslagsstillernes vurdering helt centralt, at ungdomssanktionen samtænker den socialpolitiske og den kriminalpræventive indsats sammen med sanktion og straf.

Ungdomssanktionen skal fastholdes som den meget alvorlige sanktionsform, den reelt er. Men der er en række problemer forbundet med sanktionen, således som den hidtil har fungeret.

Oftentimes bliver den unge idømt ungdomssanktion for en periode, der er mere end dobbelt så lang som den traditionelle straf, den unge ellers ville have fået for samme forbrydelse. Den forskelsbehandling gør det meget svært for det socialpædagogiske personale at få en egentlig behandling til at fungere. Derfor skal ungdomssanktionen nytænkes.

Unge, der idømmes ungdomssanktion, skal ikke nødvendigvis først anbringes på lukkede afdelinger. En afklaring af deres situation kan ofte ske på almindelige, åbne institutioner, især i de ikke helt få tilfælde, hvor den unge selv vælger at tage imod en dom til ungdomssanktion.

Skal den unge anbringes på en lukket, sikret institution i forbindelse med ungdomssanktionen, skal institutionen være forbeholdt unge, der er idømt ungdomssanktion. I dag er de unge på ungdomssanktion blandet sammen med unge, der venter på dom, unge, der skal mentalundersøges m.v. Det giver uro og stiller urimelige krav til det pædagogiske personale. Det er afgørende, at de pædagogiske virkemidler kan målrettes mod unge med beslægtede problemer.

Er den unge i perioder særlig voldelig, skal det være muligt for en kortere periode at anbringe ham eller hende i en særlig ungeafdeling i tilknytning til et fængsel.

Den unges udviklingsmuligheder skal være i centrum. Basale skolefærdigheder skal søges opnået, og der skal skabes mulighed for en uddannelse, herunder en uddannelsesplan eller arbejdsplan, der skal kunne fortsætte efter endt afsoning, og som den unge kan magte.

Der skal udvikles særlige pædagogiske metoder til at lære den unge at styre sig selv, og hvordan man undgår kriminalitet – metoder, der skal være en integreret del af afsoningen.

Da det ikke er muligt at tvangsbehandle et menneske, som ikke ønsker behandling, skal der udvikles motivationskurser. Erfaringen med disse kurser er, at det kan lade sig gøre at motivere til behandling.

Behandlingen kan gå ud på, at den unge skal lære at styre sin udadreagerende adfærd og at komme fri af en eventuel afhængighed af rusmidler. For mange drejer det sig ofte om så banal en ting som at kunne lære at holde af sig selv, at få selvrespekt.

Det er forslagsstillernes holdning, at anbringelse af unge kriminelle i sikrede institutioner ikke hjælper i sig selv, snarere tværtimod, og derfor skal ophold på de sikrede institutioner begrænses til det tvingende nødvendige. I magtanvendelsesbekendtgørelsen § 8, stk. 7, står der, at ophold i en sikret afdeling for unge dømt efter § 74 a i straffeloven højst må vare 12 måneder. Det kan være nødvendigt med et ophold på en sikret institution, for at den unge kan falde til ro, udredes og blive holdt væk fra det kriminelle miljø eller den kriminelle omgangskreds. Men adskillige undersøgelser peger på, at behandling ikke kan lade sig gøre i lukket regi, og det er derfor, forslagsstillerne mener, at den længste periode, unge må sidde i en sikret afdeling, skal være 2 måneder. I modsætning til anden form for straf reduceres dommen ikke med den tid, den unge har været anbragt i varetægtsurrogat. Det vil i praksis sige, at en ung kan risikere at opholde sig betydelig længere på en sikret institution end de anbe-

fåede 2 måneder, når varetægtsurrogattiden lægges sammen med en ungdomssanktion.

Et ganske betydeligt problem med de unge, der indtil nu har været idømt ungdomssanktion og/eller har befundet sig på sikrede institutioner, er, at mange af dem faktisk lider af uopdagede psykiske sygdomme.

En undersøgelse af alle unge kriminelle under 18 år, som i løbet af et år sad varetægtsfængslet på Sjælland, peger på, at syv ud af ti lider af en eller flere psykiske sygdomme. Dette er i sig selv problematisk. Men hvad værre er: Det bliver som oftest ikke opdaget, og personalet er ikke uddannet til at tackle disse problemer. Det forekom endvidere, at der var unge, som var decideret retarderede, hvilket var uopdaget.

Når der ikke bliver taget hånd om de unge, der har en psykisk lidelse, så er der ikke tale om behandling. For at sikre, at ungdomssanktionen får det bedst mulige resultat, er det vigtigt at finde de unge, der har behov for lægebehandling. Derfor mener forslagsstillerne, at en screening for psykiske lidelser bør være obligatorisk og indgå meget tidligt (gerne inden dommen) i det 2-måneders-ophold på den sikrede institution, således at diagnosticering og eventuel nødvendig behandling indgår i ungdomssanktionens videre forløb.

Vi ved, at tilliden til voksne og en tæt voksenkontakt er et af kardinalpunkterne, hvis en ung kriminel skal ændre adfærd. Og vi ved også fra andre undersøgelser, at et bånd mellem et barn og en voksen er utrolig vigtigt – et barn har brug for mindst én voksen, der sætter dette barn meget højt. For den gruppe af unge, som berøres af ungdomssanktionen, er fraværet af god voksenkontakt en ikke uvæsentlig del af den negative sociale arv og bagage. Det må derfor være en central opgave for kommunerne at hjælpe den unge med at få en relation med en voksen, der bygger på troværdighed, ansvarlighed, fasthed og seriøsitet.

Kontaktpersonen skal så vidt muligt være en, som den unge hidtil har haft tilknyttet, og som følger med hele vejen igennem og er der bagefter. Et godt efterværn er også vigtigt, så den unge ikke falder tilbage i uhensigtsmæssige miljøer. Vi ser ofte unge kriminelle være tiltrukket af rockermiljøer og den voksenkontakt, respekt og opmærksomhed, de får dér. Det må ikke være rockere, de unge har som mulighed for at vælge, når de søger voksenkontakt.

Endvidere finder forslagsstillerne, at en forudsætning for, at den unge anerkender ungdomssanktionen som en behandling og mulighed for at komme væk fra den kriminelle løbebane, er, at den unge har overblik over hele forløbet fra starten af. Derfor skal kommunerne være forpligtede til at udarbejde en holdbar handleplan og sørge for, at den unge kender det plan-

lagte forløb. Kommunerne er allerede pålagt at udarbejde en handleplan i medfør af servicelovens § 58 a, stk. 3, og handleplanen skal udarbejdes i samarbejde med den unge og dennes familie.

Ansatte fra de sikrede institutioner peger på, at der findes eksempler på, at handleplanen ikke bliver fulgt, bliver ændret eller ikke udarbejdes hurtigt nok, hvilket er til stor frustration for den unge og kan ødelægge et ellers godt forløb. Der kan naturligvis være behov for ændringer og justeringer undervejs, hvis forløbet går i fisk, men forslagsstillerne finder det vigtigt, at den unge kan se forløbet og genkender sig selv i et positivt endemål.

Det er derfor helt afgørende, at handleplanen i udgangspunktet er realistisk, er grundigt forberedt og kun ændres efter dialog med den unge, så den unge forstår, hvorfor den skal ændres.

Der findes ingen vejledning til ungdomssanktionen, og med hensyn til magtanvendelse over for de unge findes kun en bekendtgørelse – til og med en ganske upræcis en af slagsen, der er ganske uanvendelig i praksis. De ansatte på sikrede institutioner efterlyser vejledninger på begge områder (Socialrådgiveren den 18. december 2002, Bente Terkelsen m.fl.), og høringen om unge kriminelle (den 8. december 2003 på Christiansborg) viste, at der er stor forskel på, hvordan magtanvendelsesbekendtgørelsen tolkes. Det er helt utilstrækkeligt.

Da magtanvendelse over for demente og dilemmaet mellem selvbestemmelse og omsorg blev diskuteret for nogle år siden, var der betydelig politisk interesse for og engagement i sagen. Dengang var Folketinget inddraget, og socialministeren nedsatte udvalget om psykisk handicappedes retssikkerhed i erkendelse af, at et så vanskeligt emne kræver nøje overvejelser, inden der ændres i lovgivningen og skrives vejledninger.

Når det gælder ungdomssanktionen, er dilemmaet mellem selvbestemmelse og omsorg imidlertid også meget tydeligt. Skal man tilbageholde unge fysisk, hvis deres handlinger er ved at føre dem ud i skadelige situationer, eller er det et overgreb? På førromtalte høring citerede en af deltagerne fra Solhaven (der er en af de institutioner, der har succes med de mest vanskelige unge. Se bl.a. Benny Lihme: »Det er så fucking træls« fra 1999), en ung, der har boet hos dem:

»Den eneste grund til, at jeg er blevet hos jer, er, fordi jeg ved, at I kan styre mig, hvis jeg mister kontrollen.«

På Solhaven fortolker man magtanvendelsesbekendtgørelsen således, at det er omsorgspligten, der er i højsædet. De ansatte har pligt til at forhindre den

unge i at komme i skadelige situationer, og i den gerning må fysisk kontakt og fastholdelse anvendes. Forslagsstillerne ønsker således en lovgivning og en vej-

ledning, der viser, at vi anerkender, at vores aktive omsorgspligt også gælder de udsatte unge.

Skriftlig fremsættelse

Anne Baastrup (SF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om bedre indsats over for kriminelle unge.

(Beslutningsforslag nr. B 203).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.